

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: Posttraumatické reakcie, coping a ich koreláty u pacientov s onkologickým ochorením

Autor práce: Mgr. Gabriel Baník, PhD.

Oponent: doc. Mgr. Peter Babinčák, PhD.

Odbor HIK: Všeobecná a experimentálna psychológia

V texte posudku sa vyjadrujem najmä k aktuálnosti zvolenej problematiky, originalite práce, vedeckej úrovni predloženého textu a prínosu pre poznanie v psychologických vedách. V závere posudku uvádzam pripomienky k formálnej stránke práce a formulujem niekoľko otázok do diskusie v rámci obhajoby habilitačnej práce.

a./ Všeobecná charakteristika posudzovaného textu habilitačnej práce

Posudzovaná habilitačná práca má rozsah 232 strán a jej cieľom bolo analyzovať charakteristiky posttraumatickej stresovej poruchy (PTSD), posttraumatického rozvoja (PTG) a kopingu u pacientov s onkologickým ochorením. V teoretickom úvode práce boli PTSD a PTG predstavené ako posttraumatické reakcie u pacientov s onkologickým ochorením a podobne aj kopingové stratégie v prípade zvládania onkologického ochorenia. Empirickú časť práce autor koncipoval tak, že najprv opísal 3 výskumné súbory onkologických pacientov, výskumné nástroje a priebeh výskumu so snahou o korektné uvádzanie podstatných informácií súvisiacich s prácou s výskumnými dátami, nahrádzaním chýbajúcich údajov a zvolenou štatistickou procedúrou. Výsledkovú časť autor zostavil zo 7 výskumných štúdií s následnou všeobecnou diskusiou k všetkým výskumným štúdiám spoločne. Pre analýzu problematiky využil rozsiahly bibliografický materiál uvedený na 23 stranách, výsledky boli doplnené o grafy v prílohách.

Z hľadiska koncepcie posudzovaného textu sa jednalo o hybrid klasickej záverečnej práce a tematicky previazaný súbor rukopisov pripravovaných pre publikovanie v zahraničnom periodiku. Komplikáciou zvolenej stratégie bola skutočnosť, že väčšia časť textu bola pravdepodobne prekladaná z pôvodne anglického textu rukopisov štúdií do slovenského jazyka a tento preklad nebol vždy úplne dôsledný. S rešpektom voči autorom zvolenej stratégie koncipovania textu práce možno poznamenať, že uvádzanie parciálneho cieľa výskumu a samostatnej diskusie k jednotlivým výskumným štúdiám by pre čitateľa urobilo text prehľadnejším.

Celkovo možno uviesť, že text práce je informačne bohatý až presýtený. Zámerom autora bola snaha predstaviť sumár materiálov niekoľkých budúcich výskumných štúdií obsahovo prepojených a súvisiacich s grantovými projektami autora. Rozsah výskumného materiálu a štatistických výstupov bol značný. Voľba menšieho počtu štúdií vybraných pre habilitačnú prácu by vytvorila priestor pre detailnejšiu a obsahovo bohatšiu diskusiu získaných výsledkov.

b./ Aktuálnosť zvolenej problematiky

Autor v práci vychádza z predpokladu, že onkologické ochorenie má psychotraumatický charakter a svoju pozornosť zameria na PTSD a PTG ako dominantné posttraumatické reakcie a na koping onkologického ochorenia. Zvolenú problematiku možno považovať za vysoko aktuálnu, porozumenie dynamike vyrovnávania sa s onkologickým ochorením môže okrem akademického rozmeru priniesť aj poznatky aplikovateľné pre praktické psychologické intervencie u osôb s onkologickým ochorením.

c./ Originalita práce

Autor sa v jednotlivých výskumných štúdiách zaoberá analýzou vzťahu medzi PTSD, PTG, a kopingom využívajúc okrem tradičného metodologicko-štatistického aparátu menej obvyklý sieťový prístup. Je veľkou škodou, že v práci autor nevyužil možnosť oboznámiť čitateľa s problematikou sieťového prístupu v psychopatológii samostatnou kapitolou v teoretickej časti práce, čo by výrazne uľahčilo čitateľovi porozumenie štatistickým výstupom ale tiež samotnej podstate, o čo v sieťovom prístupe ide, aké sú jeho možnosti využitia i prípadné obmedzenia. K tomu sa vzťahuje jedna z otázok koncipovaných v závere posudku. Snahu o inovatívny prístup pri analýze zvoleného problému možno vyzdvihnúť a hodnotiť pozitívne. Dôsledkom snahy o originalitu a inovatívny prístup sú však aj vyššie nároky na dôsledné porovnávanie „nového“ so „starým“ a kritickú reflexiu zvoleného metodologického prístupu. Tieto nároky sa v danom texte podarilo autorovi naplniť čiastočne.

d./ Vedecká úroveň textu a prínos pre poznanie v psychologických vedách

Autor v práci prezentoval dobrú orientáciu v témach súvisiacich s posttraumatickými reakciami aplikovanými na oblasť onkologických ochorení. Disponuje publikačnými výstupmi v danej oblasti, v grantových projektoch, ktorých je zodpovedným riešiteľom sa tejto problematike intenzívne venuje. V prezentovaných výskumoch využíval údaje získavané zo vzoriek zo špecifickej populácie onkologických pacientov, súhrnne disponoval v tejto práci s dátami od viac než 1000 pacientov, čo možno považovať za viac než dostatočný počet a z hľadiska výskumných údajov za cenný materiál získaný pre svoje výskumné snaženie. Autor v práci preukázal zvládnutie náročných štatistických procedúr a to aj tých málo známych súvisiacich s využívaním sieťového prístupu. Tieto výsledky majú v práci zaujímavú grafickú podobu. K uvedenému je vhodné podotknúť, že textu by prospel detailnejší opis prezentovaných výsledkov, kedy autor u čitateľa predpokladá všeobecnú znalosť aj pomerne špecifických ukazovateľov/výstupov. Materiál predstavený v tejto habilitačnej práci v prípade jeho akceptácie vedeckou komunitou v renomovaných periodikách do publikovateľnej podoby bude prínosom pre poznanie v psychologických vedách nielen z hľadiska témy ale i z hľadiska otvárania diskusií o možnostiach využitia sieťového prístupu v témach (nielen) klinickej psychológie.

e./ Formálna stránka práce a pripomienky k textu

Kvalitu práce výrazne znižuje veľký počet formálnych nedostatkov, ktoré čitateľa vyrušujú a odvádzajú pozornosť od prezentovaného obsahu. Ich výpočtu v tomto posudku nebude venovaný priestor, je však potrebné na ne upozorniť, pretože kvalita vedeckého textu má aj svoje formálne aspekty a nároky. Samotná práca je prepojením autorových už publikovaných prác a ďalších pripravovaných rukopisov, tieto však neboli jednotnej povahy, monografický či učebnicový text nie vždy ladí s nadväzujúcim textom vedeckých štúdií. Pre lepšiu orientáciu v texte a porozumenie jeho štruktúre je tiež dôležité číslovanie kapitol a podkapitol.

f./ Otázky do diskusie:

1./ Je možné hovoriť o „sieťovom prístupe v psychopatológii“, resp. ponúka sieťový prístup inovatívny pohľad na psychopatológiu alebo je to len odlišný štatisticko-metodologický postup práce s dátami vo všeobecnosti? Aké sú benefity ale tiež i obmedzenia sieťového prístupu? Čo nového oproti tradičným prístupom môže priniesť akceptácia optiky sieťového prístupu k porozumeniu skúsenosti s onkologickým ochorením?

Na s.197 mieste autor uvádza, že sieťový prístup prekonáva limitácie skúmania na úrovni latentných premenných, neuvádza však ako, mohol by to autor upresniť?

2./ Autor v metóde uvádza, že „V tomto prístupe nie je psychologický konštrukt chápaný ako latentná premenná spôsobujúca pozorovateľné správanie. Namiesto toho sa na indikátory konštruktú nazerá ako na nezávislé, ale navzájom sa ovplyvňujúce entity a kvôli týmto interakciám vzniká daný konštrukt.“ Je v tomto prístupe jedno, či je entitou jednotlivý symptóm alebo konštrukt tvorený inými znakmi/symptómami? Inými slovami je jedno aká je povaha entít v sieti? Je možné v modeli kombinovať symptóm a komplexný psychologický konštrukt v pozícii entity? Je možné v sieťovom prístupe pracovať identicky so symptómami (PTSD) a s indikátormi psychologického konštruktú (PTG, koping), ktoré sú položkami nástroja (nemajú povahu symptómov)?

3./ Autor v Cieli práce uvádza: „Dôležité sa zdá byť aj skúmanie vzájomného vzťahu týchto dvoch posttraumatických fenoménov, pretože zistenia vychádzajúce z korelačných, resp. regresných koeficientov, obzvlášť na úrovni prierezových dát môžu byť zavádzajúce.“ Čo tým autor myslel? Nevychádza aj sieťový prístup na všeobecnej úrovni z korelácií medzi skúmanými fenoménmi?

4./ Autor v metóde uvádza, že vo výskumnom súbore 2 bola z dôvodu chyby pri zbere výskumných údajov položka č. 29 z dotazníka Mini-MAC imputovaná pomocou druhého iného datasetu. Na jednej strane možno oceniť dôslednosť autorka o korektnosť opisu práce s dátami a priznanie chýb pri zbere. Na strane druhej, nebolo by v takomto prípade korektnejšie položku vylúčiť? Môže autor okrem zdôvodnenia prečo a ako možno imputovať chýbajúce dáta uviesť aj opačnú stránku imputovania chýbajúcich dát, teda aké sú jej obmedzenia/negatívne dôsledky?

5./ Autor sa snaží prekročiť pri posudzovaní vzťahov medzi premennými zjednodušenú lineárnu povahu štatistickej súvislosti a zvažuje nelineárne modely vzťahov. Má táto snaha zmysel aj pri malých efektoch/nízkych korelačných vzťahoch? (Keď je vzťah slabý, má principiálne zmysel uvažovať o tom či je lineárny alebo nelineárny? Nemôže byť ponuka nelineárneho riešenia nežiadúcim dôsledkom slabého vzťahu medzi premennými?)

6./ V Diskusii autor uvádza o najdôležitejších symptómoch PTSD, že „Včasná identifikácia týchto symptómov by mohla preventívne zamedziť rozvoju ďalších symptómov PTSD, resp. intervencia cielená na tieto symptómy by u pacientov s onkologickým ochorením mohla zmierniť závažnosť PTSD“. Je takáto jednoduchá aplikácia výskumných poznatkov reálna? (Pozn.: keďže ako autor posudku sa v tejto oblasti klinickej psychológie nepovažujem za dostatočne spôsobilého, kladiem otázku do diskusie pre ozrejmienie, či je intervencia zameraná na symptómy zároveň terapeuticky účinnou na povahu/podstatu psychologického problému.)

7./ Bolo by možné na základe nelineárneho vzťahu medzi PTSD a PTG uvažovať o možnosti kategorizácie pacientov na základ miery PTSD? Autor to v interpretáciách zistení viac-menej robí. Táto skutočnosť je zaujímavou možnosťou argumentujúcou možnú kategorizáciu a porovnávanie pacientov s rôznou úrovňou PTSD.

Záverečné hodnotenie

Habilitačnú prácu Posttraumatické reakcie, coping a ich koreláty u pacientov s onkologickým ochorením autora Mgr. Gabriela Baníka, PhD. **odporúčam prijať na obhajobu** a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam udeliť vedecko-pedagogický titul docent** v odbore habilitačného konania a inauguračného konania všeobecná a experimentálna psychológia.

V Prešove 12.1.2021

.....

Doc. Mgr. Peter Babinčák, PhD.